

Väljaanda: Eesti Maakondade Liit. Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:		Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas	Mk. 500.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi	1 lhk. Mk. 3000, 1/2 lhk. Mk. 1500,
Pooles-aastas	250.—	uul. Nr. 12.	1/4 lhk. Mk. 800, 1/8 lhk. Mk. 400.
Üksik number	25.—	Telefon Nr. 4—72.	Omavalitsustele 30% hinna-
1923 aastak.	50.—	Jooksev arve: Eesti Panga Tal-	alandust.
1924 "	300.—	linna osakond Nr. 609.	Dokumentide kaotamise kuu-
1925 ja 1926 a. ä	500.—		lutused Mk. 50 dokumendi pealt.

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Kas vallasekretärid on praegu vallavalitsuse liikmed ja kas kuuluvad nad ümbervalimisele	Lhk. 19
Petseri maavalitsuse kaotamise kava — Hans Nurk	20
Uute omavalitsuste esituskogude valimiste tagajärgede väljarvamine -- M. Jõgi ja H. A.	22
Nimelistest häältest — Eugen Maddison	25
Omavalitsustegelased: Dr. Jaan Raamot † pildiga	28
Teated Maakondade Liidu ja omavalitsuste tegevusest	29
Bibliograafia	30
Küsimused ja vastused	30
Teadaanded	32
Kuulutused	18,

Õnnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“,

kes teostab:

tulekinnitusi, elukinnitusi ja rahekinnitusi.

Seltsi põhi- ja tagavara kapitaalid üle 14.000.000 marka.

Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

————— Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7. —————

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamisega.

„Maaomavalitsuse“ kaastöölised:

„M A A O M A V A L I T S U S E L E“ on kaastööd teinud ehk teha lubanud: vallasekretär E. Brückel, omaval. amet. H. Dahl, Riigikogu esimees K. Einbund, Riigikogu liige J. Jans, J. Jaanis, Riigik. sekretär M. Juhkam, Riigikogu liige A. Kohver, vallasekr. J. Kokamägi, maakonnaal. esimees M. Krusemann, omaval. tegelane R. Kuris, E. Maak. Liidu ja maak. val. esimees H. Lauri, arhivaar T. Laur, O. Lio, Siseminist. peasekretär E. Maddison, maakonnaal. liige A. Martinson, maak. val. liige J. Matvei, maak. val. liige G. Maurer, maakonnaal. esimees J. Mõttus, Linnade Liidu büroo juh. H. Neuhaus, maakonnaal. esimees M. Neps, Vallasekr. Seltsi esimees H. Nurk, vallasekretär A. Pihlap, prof. A. Piip, rahukohtunik H. Priimägi, A. Pranspill, maakonnaal. pearaamatup. A. Pärjel, vallasekr. H. Raid, koolinõunik M. Raud, maakonnaal. liige J. Reinholm, maakonnaal. liige E. Rosenberg, maakonnaal. liige A. Siitam, statistika büroo juhataja V. Smetanin, vallasekr. R. Stein, cand. rer. pol. O. Suursööt, maak. val. esimees J. Sõnajalg, vallasekret. O. Tikerpuu, omaval. amet. K. Teer, Riigi stat. keskbüroo juhataja abi A. Tooms, omaval. ametnik. A. Tohv, omaval. amet. A. Treumann, maakonnaal. liige A. Wibo, Riigikogu liige A. Wainola, omaval. ametn. K. Wacht, vallasekr. G. Wulff ja maak. val. liige E. J. Õunapuu.

Sundnormide kogust

maaomavalitsuse kohta on ilmunud 7 vihku.

Kas vallasekretärid on praegu vallavalitsuse liikmed ja kas kuuluvad nad ümbervalimisele?

Sellesisulisi küsimusi on viimastel päevadel kümnete viisi toimetusele saadetud, neid küsimusi on vallasekretärid ka isikulisel, kokkupuutumisel ülestõstnud. See nähtus tõendab, et need küsimused üldtähtsusega on ja et paljudel siin arvamised lahku lähevad. Üldtähtsuse pärast anname vastuse nende küsimiste peale siin kohal, kuigi vastus ise lühike ja erilist kaalumist ei nõua.

Kõige pealt küsimus — kas vallasekretärid on praegu veel vallavalitsuse liikmed?

Küsimuse tõstab üles Riigikogu poolt 7. dets. l. a. vastuvõetud vallavolikogude valimise ning vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduse §§ 78, 88 ja 90, mille järele vallasekretär valitakse vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtumiseks, senine vallandõukogude valimise seadus maksvuse kaotab kõne all oleva seaduse maksmahakkamisega, mis 18. dets. l. a. sündis.

Kuigi senine seadus maksvuse on kaotanud, kuigi uus seadus vallasekretäri uuele seisukohale asetab, kuigi see uus seadus juba maksev, ei vallanda uus seadus ühtki ametnikku enne volituste tähtaega, mis peale ta valitud. Sarnast paragrahvi seaduses ei ole, sarnast ei saaks ka selles olla. Ka see, et valimiste volituste seaduses määratud tähtaeg möödunud, et uued valimised viibinud, ei vabasta ühtki valitud liiget ametist, sest ilma ametit uuele valitsuse liikmele üleandmata, ei saa ta kohalt lahkuda. Kui ka vallavolikogude valimise jne. seaduse § 77 ütleb, et vallavalitsuse liikmed valib vallavolikogu vallavolikogu kestuse ajaks, siis ei saa ka seda tähtsuse mõiste järele võtta, vaid vana vallavalitsus tegutseb selle momendini, millal uue volikogu poolt valitud vallavalitsuse valimine seaduslisse jõusse astunud ja asjaajamine uuele valitsusele üle antud. Ilma valitsuseta aega üleüldse olla ei saa. § 77 kohustab uut volikogu vallavalitsuse moodustamist kohe ettevõtma. See on ta mõiste. Ei lähe see korda, siis valitseb vana valitsus edasi,

nagu meile Pärnu maavalitsus kujukaks näiteks on.

Et vallasekretärid 1924 a. valiti vallavalitsuse liikmeteks, siis on nad seda ka praegu ja püsivad nendena selle momendini, millal praegused vallavalitsused valla asjad uue volikogu poolt moodustatud uuele vallavalitsusele üle annavad.

Kus 18. dets. arvates erakorraliselt vallasekretär valitud on, seal on ta valitud uue seaduse põhjal juba ametnikuna.

See seisukoht aitab ka teise küsimuse peale, kas kuuluvad vallasekretärid ümbervalimisele, — vastuse leida.

Praegused sekretärid — vallavalitsuse liikmed on valitud vallavalitsuste liikmeteks. Kõigi vallavalitsuste liikmete volitused, seal hulgas ka sekretär — vallavalitsuse liikme volitused, lõpevad uue volikogu poolt valitud vallavalitsusele asjaajamise üleandmisega ja ta lahkub tegevusest, kui ta pole uue seaduse järele valitud vallavalitsuse kantselei juhatajaks — sekretäriks. Ühe ameti peale valitud isik ei saa ilma ümbervalimiseta teise ameti peale jääda. Ja senine ja tulevane vallasekretär, need on kaks isiasja, üks on valitsuse liige, teine ametnik. Kui seaduseandja oleks tahtnud praegused § 78 nõuetele vastavad sekretärid — vallavalitsuse liikmed ilma ümbervalimata ametnik-sekretäriks jätta, — see oleks küll suur vallavolikogude õiguste kitsendamine ja maksvate põhimõtete vastane samm olnud, — siis oleks ta seda seaduses selgesti väljendanud. Seda tehtud ei ole. Sellevastu on just Riigikogus alati sellel seisukohal seistud, et vallasekretärid praegu, ülemineval momendil, ümbervalimise alla peavad kuuluma. Ja ümbervalimisele nad kuuluvad ka. Teist seisukohta ei saa ülepea olla. Vastaspidi-sele seisukohale ei anna seadus mingit tuge. Kui ka mõnel pool autoriteetlised isikud asja teisiti on seletanud, siis on eksitus seletatav asjasse mittesüvenemisega.

Järjekult tuleb uue vallavolikogu esi-

mese koosoleku päevakorda võtta ka val-lasekretäri valimine, väljaarvatud need val-lad, kus sekretäri valimine on olnud 7. dets.

1926 a. seaduse maksvuse ajal ja kus sekretär juba valiti, selle seaduse põhjal, sekretär-ametnikuks.

Petseri maavalitsuse kaotamise kava.

HANS NURK.

4. jaanuaril s. a. esitati siseministri poolt Vabariigi Valitsusele Riigikogule esitamiseks „Petserimaa valitsemise ajutise korraldusseaduse eelnõu“, mida tahetakse seadusena maksma panna 1. märtsist s. a. alates.

Seaduse sisu on kokkuvõetult järgmine: Valitsemist teostab Petserimaal maaülem, kellel on ministri ja kindralkuberneri õigused ja kes ametisse nimetakse Vabariigi Valitsuse poolt. Maaülema alla käivad kõik omavalitsuse ja riigiasutused, väljaarvatud ainult kohtud ja kaitsevägi. Maavolikogu (maakonnanoukogu) praegusel kujul kaotakse ära ja selle asemele astub vallavolikogude poolt valitud volikogu. Kõikide volikogu otsuste täitmist võib maaülem seisma panna, maavolikogu igal ajal laiali saata ja ise selle aset täita kuni uue volikogu valimiseni. Maavalitsuse ülesandeid täidab maaülem. Valla- ja linnavolikogude otsused käivad maaülema järelevalve alla ka otstarbekohasuse seisukohalt vaadatuna. Nagu seaduse eelnõu juurde lisatud seletuskirjat näha on, tahetavat selle seadusega Petserimaal valitsevat korralagedust, kuritarvidusi ja riigivaenulist meeoleolu kõrvaldada.

Harilikult pannakse asevalitsejad ametisse asumaadesse, keskkohast kaugel olevatele maaaladele, kus elatakse emamaast erilistes oludes. Petserimaa on aga emamaaga geograafiliselt täiesti ühendatud ja asub Eesti Vabariigi pealinnast Tallinnast raudteed mööda kõigest 570 kilomeetrit eemal, kuna otse teed see maa palju lähem on. Seaduse eelnõus ettenähtud teel maavolikogu moodustamine on täiesti põhiseaduse vastane, sest põhissaduse § 76 ütleb väga selgesti ja kindlasti, et omavalitsuste esituskogud valitakse otsekohe-se valimise alusel, aga mitte kaudsel teel. Seda volikogu aseainet võib maaülem igal ajal oma äranägemise järele laiali saata, ise vahepeal kuni uute volinikkude valimiseni volikogu aset täites. Seega võib volikogu üldse iga tähtsuse kaotada. Midagi sarnase volikogu aseaine taolist

oleme juba näinud 1918 a. Eestis Saksa okupatsiooni ajal, kus ametis oli ka kõikvõimeline maakonnapäälilik ja tema juures „armsa maarahva“ kasude kaitsmiseks nõuandjatena ametis „beiratid“ (nõunikud). Põlatud Saksa okupatsioon läks minema kõige oma päälikute ning nõunikudega ja nende järele ei ole mingisugust tarvidust tuntud. Demokraatliku maaomavalitsuste vastaste poolt on varemaltki mõtteid avaldatud nende likvideerimiseks praegusel kujul ja et maavolikogud moodustataks vallavolikogude poolt valitud esitajatest. Need mõtted on senini olnud hüüdjaks hääleks kõrbes, aga nüüd tahetakse seda katsena Petserimaal teostada ja veel kõige antide-mokraatlisemal kujul. Ei saa keelda kahtluse ärkamist, et see, mis katsena nüüd Petserimaal tahetakse teostada, varsti ka teiste maaomavalitsustega tehakse, kui selle vastu õigel ajal välja ei astuta.

Maavolikogu töövoime alandakse seaduse eelnõu järele nullini juba sellega, et igat vähemagi tähtsusega volikogu otsust võib maaülem täitmisele mitte lubada, kui see tema arvates otstarbekohane ei ole. See on täiesti uus põhimõte, mida Eesti Vabariigi ajal omavalitsused mitte pole tunda saanud. Järjelikult otsustagu maavolikogu asju kuidas tahes, maaülem paneb nende täitmise seisma, saadab volikogu, kui „teguvõimetu“ laiali ja astub ise volikogu asemele. Ka linna- ja vallavolikogude iga-suguste otsuste täitmist võib maaülem seisma panna ja sellega ka nende „teguvõimetust“ näidata. Muidu aga ollakse nende omavalitsuste peale armulik ning ei taheta neid mitte asetada aseainetega, olgugi, et kõik need omavalitsuste esituskogud ja nende täidesaatvad organid koosnevad samuti Petserimaa kodanikkudest kui maaomavalitsuski. Kuidas üldse kõikvõimeline maaülem üldise riigikorruga kokku sobib, kus veel piiratud võimuga presidentigi ei ole, ka see on küsimus.

Seaduse eelnõuga kavatakse kuritarvidusi kõrvaldada, mis sealsetes asutuses aset olevat leidnud. Seaduse eel-

nõu esitajad peaksid ometi teadma, et juba 1919 a. vastuvõetud omavalitsuste ajutine järevalve seadus küllaldaselt võimaldab väärnähtuste ja kuritarviduste kõrvaldamist ning ära hoidmist omavalitsuste asutustes, sest nimetatud seaduse järele on siseministril ehk tema poolt määratud isikul õigus omavalitsuste revideerimisi toime panna, aruandeid ja seletusi pärida, volikogu otsusi kohtus protesteerida, ametnikke, ajutiselt ametist tagandada, asjaajamiseks ja tegevuseks juhtnõore anda jne.

Kui seda tehtud ei ole, siis ei ole süüdi Petserimaa. Meil on tõendusi olemas, mis plaanikindla tegevuse juures sellel alal kätte võib saada ja mis eeskujuks võiks olla ühele ehk teisele järevalve asutusele.

Virumaal oli ka oma Petserimaa, Naroovalt tagune. Ka seal ei saadud ega saadud korda maija, kuigi vahetati vallavanemaid ja sekretäre. Tublid jõud sinna ei läinud. Nüüd on aastat 4—5 seal aga täielik kord valitsemas, mis omavalitsustesse puutub. Kuidas see kätte saadi?

Maavalitsus korraldas kolmekuulised vallasekretäride kursused ja parematest lõpetajatest saatis kolm meest Naroova taha vallasekretäride kohustetäitjateks, kes pea vallandukogude poolt sekretärideks valiti. Maavalitsus maksis neile omalt poolt lisapalka. Peale selle saatis omalt poolt veel voliniku kohale, kes uutele sekretäridele aitas korda maija tuua, kes tegelikult juhtis maavalitsuse summadega koolimajade ehitamist, remonteerimist jne. Poole aasta pärast voliniku järele enam vajadust ei olnud, ja sest ajast on seal kõik korras, ning aasta 4—5 eest saadetud sekretärid eestlased püsisid paigal.

Petserimaal on kõigest 11 valda ja nendes korra loomine oleks kerge. Teatavasti käidi Sisemin. ametnikkude poolt kõik need vallavalitsused läbi ainult 1925 a. Enne seda aega olid Petserimaal vallasekretärideks kutseõiguseta, vilumata kodanikud, mispärast nende juures aset leidis asjaajamises oskamatust, ja mõnes vallas kuritarvidused. Nüüd on asi nõnda kaugele jõudnud, et Petserimaal on kõik vallasekretärid kutseõiguslised. Kõige selle tagajärjel on Petserimaa vallavalitsuste asjaajamine möödunud aastal märksa paranenud ja see paranemise tendents läheb järjekindlalt edasi. Samuti ei sünnitaks raskusi Petseri maavalitsuse asjaajamise kordaseadimine eelpoolnimetatud järevalve seaduse põhjal, kui seal ei peaks kõik korras olema. Petseri maavalitsuse liikmete juures aset leidnud väärsammud ja kuritööd on ava-

likuks tulnud, nende toimepanejad on juba osaliselt karistuse kätte saanud, kuna osa alles kohtulist karistust ootab ja ametist tagandatu asemele on uued astunud, kes asja parandama on hakkanud. See, et isikud, kes kord maavalitsuse liikmed olnud, suures riiklises kuriteos kaebealused on, ei peaks veel põhjuseks olema maavalitsuse kaotamiseks. Ei tule ometi keski selle peale, et Riigikogu sellepärast likvideerida, et tema liikmete hulgas isik on, keda kahtlustakse sellesamas kuritöös. Käesoleva aasta märtsi kuul toimetakse uusi maavolikogude valimisi, mille järele ka uus maavalitsus ametisse valitakse ja viimaste liigete valimisel, tuleb erilist rõhku panna just valitavate liigete vilumuse ja meeletuse peale. Tagajärg on muudugi see, et maaomavalitsuse asjaajamine normaalselt edenema hakkab. Siin tuleb aga kohe tähendada, et pandagu ametisse kui osavad tegelased tahes, ei suuda nad siiski sõjaläbi palju kannatanud majanduslikult kehva Petserimaad mõne aastaga õitsvale järjele viia, vaid seda saab ikka pikema ajaga läbi viia, kui omavalitsustele lai tegavusvabadus on kindlustatud.

Kui suures kitsikuses Petserimaal elavad kodanikud osaliselt Vabariigi vastalist meeleolu avaldavad, siis ei ole see sugugi imestav, sest sarnaseid meeleolu avaldusi on toodud esile just kõige rohkem pealinnas, Tallinnas, kus suuremad kommunistide koondused olid, nii kui seda tõendavad Riigikogu ja linnavolikogu valimiste tagajärjed ja kommunistide kohtuprotsessid. See kõik on sündinud emamaa pealinnas, ministrite, kindralkuberneride ja teiste võimkandjate elukohas ning silma all, aga kellegile ei ole mõttesse tulnud sellepärast Tallinna linnaomavalitsust likvideerida ja teda asetada aseainega.

Meie Eesti täieealised kodanikud oleme peaaegu kõik üleskasvatud Vene ja Saksa rahvusest kindralkuberneride võimu all, keda Baltimaale määras Vene valitsus, aga peame küll tunnistama, et need meis mitte ei suutnud riigitruudust kasvatada, vaid rohkem selle riigi vastaseid, mida kinnitab ühemeelne Veneriigist lahkulöömine ja iseiseisva Vabariigi asutamine. On ümberlökkamata tõde, et ka Eesti kindralkubernerid Petserimaal teistsugust kasvatust ei saa anda, olgugi see maavalitseja briljant mees, kui seda ise oleme saanud ja see kasvatus on seal Eesti riikliselt seisukohalt vaadatuna väga kahjulik.

Kõike eelpool üteldut arvesse võttes, tuleb kindel järeldus teha, et kavatsetava

maaüleme instituudi loomine Petserimaal täiesti üleaarne ning otstarbetu on, mispärast Riigikogu selle saaduse eelnõu loodetavasti tagasi lükkab. Petserimaa valitsemise sündigu teiste maaomavalitsustega ühesugustel alustel, mis selle maa loomu-

likku arenemist kõige rohkem edendada aitab ja ettetulnud väärnähtuste kõrvaldamist võimaldab, esikohal selle muremaa majanduslise seisukorra tõstmine. Selleks on vaja eelnõusi kokkuseada. Seda dikteerib ette kaugelenägellikkus.

Uute omavalitsuste esituskogude valimiste tagajärgede väljaarvamine.

M. JÕGI ja H. A.

Riigikogu poolt vastuvõetud uutes omavalitsuste esituskogude valimiste seadustes on ühtlustatud kõigi omavalitsuste esituskogude-volikogude valimiste tagajärgede väljaarvamine. Uus kord on väljaarvamise viisi poolest Eestis uus. Ta läheb lahku ka Riigikogu valimiste tagajärgede väljaarvamise korrast. Riigikogu valimiste väljaarvamine on rajatud belglase d'Hondt'i süsteemile. Uus omavalitsuste esituskogude valimiste tagajärgede väljaarvamine on aga rajatud Skandinaavia, nõnda nimetatud Bischoffi süsteemile. Bischoff'i süsteem on sama proportsionaalne kui d'Hondt'i süsteem. Uus vallavolikogu valimiste seadus lubab valimistel ühe ja sama nimelistel kandidaatide nimekirjal isekeskis liituda ühenduse nimekirjadeks, teiseks lubab ta valijal valimisedelil ühte kandidaati allakriipsutada. Need muudatused tingivad ka õiglasemat ja paenduvat korda, kui see maksis seni vallanoökogude valimiste väljaarvamisel. Seda võimaldab uus kord.

Elus on tihti nähtusi, et mõni uuendus näib algul keeruline olevat. Seda öeldakse ka uue valimiste väljaarvamise kava kohta. Kui esialgul arusaamatusi tekkib, siis võib neid panna valimise seaduse liiguldise redaktsiooni arvele.

Kuidas tegelikult valimisi väljaarvata ja kuidas seda toimetada, katsume käesolevas kirjutuses näidete varal selgitada.

Võtame näite: Vallas on 2320 elanikku. Valimistel esinevad: 1) üks kandidaatide nimekirjade ühendus kolme nimekirjaga; 2) neli iseseisvat kandidaatide nimekirja.

Kõige pealt on meil tarvis teada, mitu volinikku tuleb valida.

Vallavolikogu valimise seadus ütleb: Vallavolinikkude arv vallas kuni 500 elanikuga määratakse — 15 peale; iga 200 elaniku kohta, mis üle selle, määratakse üks liige, ühtekokku aga mitte üle

25 liikme. Selle järgi toimetades saame volinikkude kohti:

1500 elaniku kohta	— 15 volin.
820 „ „ (820:200)	— 4 „
2320 elaniku kohta	— 19 volin.

Valimistel said nimekirjad maksvaks tunnustatud häält:

Kandidaatide nimekirja ühenduse nimekirjad:

A nimekirja	— 417 häält
B nimekirja	— 222 „
C nimekirja	— 48 „
Esimene iseseisev nimekirja	— 206 „
Teine „ „	— 155 „
Kolmas „ „	— 51 „
Neljas „ „	— 41 „

Kokku 1140 häält

Enne valimiste väljaarvamise toimetamisele asumist nõuab seadus veel igale nimekirjade ühenduse ja iga iseseisva nimekirjale antud häälte üldkokkuvõtte tegemist. Teeme selle ja nimetame edaspidi nimekirjade ühendust Rooma I., esimest iseseisvat nimekirja Rooma II., teist III., kolmat — IV. ja neljat — V.

Nimekirjade Ühenduse nimekirjad:

I. {	A nimekirja — 417 häält
	B nimekirja — 222 „
	C nimekirja — 48 „

Kokku 687 häält

II. esim. iseseisv. nimek.	— 206 „
III. teine „ „	— 157 „
IV. kolmas „ „	— 51 „
V. neljas „ „	— 41 „

Üldse kokku 1140 häält.

See oli eeltöö. Nüüd asume tegeliku valimiste väljaarvamise juurde. Nagu seadus nõuab, jagame maksvaksstunnustatud häälte koguarvu valimistele kuuluva vallavolikogu liikmete kogu arvule:

1140:19=60.

Leitud arv — 60 on terve ja esialgne jagaja.

Juhtumisel, kui esialgne jagaja arv on murruga, ei tule arvestada murdosaga.

Näide: $1147:19=(60,37)=60$.

Edasi jagame iga nimekirja ühendusele ja iga iseseisvale kandidaatide nimekirjale antud hääle arvu esialgsele jagajale, et leida esialgset kohtade arvu.

Jagame: I. — $687:60=(11,45)=11$ kohta
 II. — $206:60=(3,43)=3$ „
 III. — $155:60=(2,58)=2$ „
 IV. — $51:60=(0,85)=0$ „
 V. — $41:60=(0,69)=0$ „

Esialgselt määratud 16 kohta.

Need esialgselt määratud kohtade arvud loeme kokku ja saadud summa arvame maha valida tulevast vallavolinikkude kogu arvust:

$$19-16=3.$$

Saadud arv 3 näitab, mitu kohta pärast esialgset jagamist määramata või leidmata jäi.

Edasi ütleb seadus, et tuleb jagada iga nimekirjade ühendusele, samuti ka iseseisvale kandidaatide nimekirjale antud hääle arv järgimööda esialgsele kohtade (õigemini esialgselt leitud kohtade) arvule $+1 +2 +3$ jne. Jagamisel saadud arvudest tuleb eraldada nii mitu kõige suuremat arvu, kui palju vallavolikogu liikmete kohti jagamata (määramata) jäi pärast esialgset jagamist; need arvud seatakse ritta vähenevas järjekorras. Viimane tähendatud arvudest, mis veel koha annab, on valimise jagaja. Loetletud seaduse osa on seaduseandja poolt liig kokkusurutult redigeeritud ja sellepärast on võimalikud arusaamatused. Teoreetiline seletamine viiks pikale ja sellepärast katsume küsimusi seletada jällegi praktiliste näidete varal. Mida tahetakse siis selle osa põhjal leida? Vastus: esialgsel jagamisel nimekirjadele määramata jäänud volinikkude kohad. Meil toodud näites kolm kohta.

Toimetame seaduse käsu järgi. Jagame nimekirja ühendusele, samuti ka neljale iseseisvale nimekirjale antud hääled esialgsel jagamisel saadud volinikkude kohtade arvule juurde arvates igale ühele esialgu $+1$, siis $+2$ jne., kuni küllalt suuremaid arvusi, millest esialgsel jagamisel määramata jäänud kolm kohta leiame.

Jagamine $+1$.

$$I. — 687:(11+1)=12=57,25.$$

$$II. — 206:(3+1)=4=51,50.$$

$$III. — 155:(2+1)=3=51,66.$$

$$IV. — 51:(0+1)=1=51.$$

$$V. — 41:(0+1)=1=41.$$

Meil oli tarvis leida kolm kohta. Juba praegu on näha, et need kolm kohta leiame esimeste kolme (I., II. ja III.) arvudest, kuna need kolm arvu (57,25; 51, 50 ja 51,66) on suuremad kui kahel viimasel (IV. ja V.) ja sellepärast võime juba praegu ütelda, et IV. arv=51 ja V arv=41 kohta ei anna ning praktiliselt mingit tarvet pole neid arvusi edasi jagada $+2 +3$ jne., sest $+2$ ja $+3$ -as jagamisel suureneb jagaja ja jagatis sellepärast vastavalt väheneb.

Jagamisel $+1$ on kõige suurem arv I. — 57,25 ja saab ühe koha juurde. Sellest jagamisest aga ei selgu, kuidas kujuneb kahe viimase koha jaotus I., II. ja III. vahel. Sellepärast tuleb ettevõtta nende jagamine $+2$.

Üldiselt tuleb jagamiste $+1 +2 +3$ jne. tähendada, et leitud arvude murdosasi ei või kõrvale heita, sest nagu edaspidi näete, ripub koha saatus ära ainult 16 sajandikust (51,66 annab koha ja 51,50 jääb kohata).

Jagamine $+2$.

$$I. — 687:(11+2)=13=52,84.$$

$$II. — 206:(3+2)=5=40,2.$$

$$III. — 155:(2+2)=4=38,8.$$

Sellest jagamisest selgub, et I. arv=52,84 on kõige suurem, isegi suurem kui jagamisel $+1$ — II. arv=51,50 ja III. arv=51,66.

Sellest jagamisest aga ei selgu veel, missugune nimekiri viimase leidmata koha annab. Peame edasi jagama $+3$. Jagamisest $+2$ aga selgub, et II. ja III. edaspidist jagamist pole enam tarvis ettevõtta, kuna nende arvud, kui suuruse järgi ritta seame, õige väikseks jäävad. Jagamisele $+3$ tuleb siis ainult I.

Jagame I. — $687:(11+3)14=49,07$.

Arv 49,07 on, kui jagamiste arvud $+1$, $+2$ ja $+3$ kõrvu seame suuruse poolest juba kuuendal kohal. Meil oli tarvis leida ainult 3 kohta ja sellepärast enam edaspidist jagamist $+4$ jn. pole tarvis ettevõtta.

Nagu seadus käseb, seame jagamistel ($+1$, $+2$ ja $+3$) saadud arvud kõrvu ja eraldame nii mitu kõige suuremat arvu, palju vallavolinikkude kohti esialgsel jagamisel määramata jäi, s. o. — meil antud näites — kolm kohta.

Arvud: +1	Arvud: +2	Arvud: +3
I — 687: (11+1) = 57,25; : (11+2) = 52,84; : (11+3) = 49,07	II — 206: (3+1) = 51,50; : (3+2) = 40,2;	III — 155: (2+1) = 51,66; : (2+2) = 38,8;
IV — 51: (0+1) = 51; : (0+2) = 25,5;	V — 41: (0+1) = 41;	

Neist kõrvu seatud arvudest on kõige suuremad: I. — kaks arvu = 57,25 ja 52,84; kolmas suurem arv on III. — 51,66. III. — arv = 51,66 on viimane, mis koha annab ja on seega valimise jagaja.

Võttes edasi juhtnööriks § 54 neljanda lõike, mis käseb nimekirjade üh. kui ka iseseisvatele nimekirjadele antud häälte arvu jagada valimise jagajaga volinikkude kohtade ära määramiseks, saame järgmised tagajärjed:

	Antud häälte arv	Valimise jagaja	Lõpulik kohtade arv
I.	687	51,66	(13,29) = 13
II.	206	51,66	(3,99) = 3
III.	155	51,66	(3) = 3
IV.	51	51,66	(0,99) = 0
V.	41	51,66	(0,79) = 0

Kokku 19

Kõiki eelpool tähendatud jagamisi +1, +2, +3 jne. ja esialgel jagamisel määrata kohti saab tegelikult palju praktiliselt leida, selleks näide:

Esialgsel jagamisel määrata jäänud kolme koha leidmine:

- I. — 687:(11+1) = 57,25 — I. koht.
 687:(11+2) = 52,84 — II. koht.
 687:(11+3) = 49,07
 II. — 206:(3+1) = 51,50
 206:(3+2) = 41,2
 III. — 155:(2+1) = 51,66 III. koht ja va-

155:(2+2) = 38,75 limise jagaja.

IV. — 51:(0+1) = 51

51:(0+2) = 25,5

V. — 41:(0+1) = 41

Kohti said: I. — 11+2 = 13; II. — 3+0 = 3; III. — 2+1 = 3; IV. ja V. jäävad kohtadeta.

Kui meil oleks tegemist ainult iseseisvate nimekirjadega, siis oleks kohad lõpulikult leitud. Meil on aga üks nimekirjade ühendus. Meil on iseseisvate nimekirjade kohad ja ühenduse nimekirja kohad koguarvus. Tuleb leida nimekirja ühenduse kohad üksikute nimekirjade järgi. Nimekirjade ühendusel oli kolm nimekirja: A — 417 häälega, B — 222 häälega, C — 48 häälega — kokku 687 häält. Nimekirja ühendusele langes kokku 13 kohta.

Valimise seaduse vastav paragrahv määrab järgmise korra: nimekirja ühendusele antud häälte koguarvu tuleb jagada ühendusele langeva kohtade kogu arvuga.

$$687 : 13 = (52,21) = 52.$$

Saadud arv 52 on esialgne ühenduse jagaja. Nüüd tuleb iga ühenduse nimekirjale antud häälte arv jagada esialgsele jagajale. Saadud terved arvud näitavad vastavale nimekirjale langevat esialgset kohtade arvu.

$$A - 417 : 52 = (8,02) = 8 \text{ kohta}$$

$$B - 222 : 52 = (4,27) = 4 \text{ kohta}$$

$$C - 48 : 52 = (0,92) = 0 \text{ kohta}$$

Kokku 12 kohta.

Esialgselt leitud 12 kohta, leidmata 1 koht. See koht tuleb leida samas korras kui varemalt 3 kohta.

Jagamine +1.

$$A - 417 : (8 + 1)9 = 46,33$$

$$B - 222 : (4 + 1)5 = 44,46$$

$$C - 48 : (0 + 1)1 = 48.$$

Oli tarvis leida 1 koht, selle annab C nimekirja arv 48, mis ka ühenduse jagaja.

Ühenduse nimekirjad saavad kohti:

$$A - 417 : 48 = (8,7) = 8 \text{ kohta}$$

$$B - 222 : 48 = (4,6) = 4 \text{ kohta}$$

$$C - 48 : 48 = (1) = 1 \text{ koha}$$

Kokku 13 kohta

Valimistel said kohti:

I ühenduse nimekirjad:

A nimekirja — 8 kohta,

B nimekirja — 4 kohta,

C nimekirja — 1 koha,

II esimene iseseisev nimekirja — 3 kohta,

III teine iseseisev nimekirja — 3 kohta.

Kokku 19 kohta.

§ 54-da kuuendas lõikes ettenähtud juhtumise kohta seletuseks üks näide. See lõige ütleb: „Kui niisugusel (jagamisel

valimise jagajaga) vallavolinikkude kohtade jaotamisel nimekirjade ühenduste või iseseisvate kandidaatide nimekirjade keskel viimane koht langeb mitmele ühendusele või mitmele iseseisvale kandidaatide nimekirjale, siis antakse eesõigus sellele ühendusele või nimekirjale, millele antud kõige rohkem hääli."

Oletame lihtsa järgmise valimise tagajärge: Valida 15 volinikku; hääli anti ära I nimekirjale 450, II nimekirjale 300 ja III nimekirjale 100 häält, kokku 850 häält. Esialgne jagamine: $850 : 15 = 56$. Esialgne kohtade arv tuleb:

$$I. 450 : 56 = 8$$

$$II. 300 : 56 = 5$$

$$III. 100 : 56 = 1$$

$15 - 14 = 1$ koht jagamata.

Selle koha pärija leidmiseks jagame iga nimekirja häälte arvu selle esialgse koha arvele + 1 (ühe jagamata koha juures rohkem jagamisi ettevõtta vaja ei ole, sest suurem jagaja vähendab jagatise) ja saame tagajärje:

$$I. - 450 : (9 + 1) 9 = 50$$

$$II. - 300 : (5 + 1) 6 = 50$$

$$III. - 100 : (1 + 1) 2 = 50$$

Jagamata volinikkude kohte oli üks ja

§ 54 kolmanda lõike järele on valimise jagaja suurem neist, s. o. 50. Kuuendat lõiget arvesse võtmata saaksime tagajärje:

$$I. 450 : 50 = 9$$

$$II. 300 : 50 = 6$$

$$III. 100 : 50 = 2$$

Kokku 17 kohta, s. o. iga nimekirja sai ühe koha juurde, (võrdle esialgse kohtade arvudega), kuna meil jagamata kohte kolme asemel ainult üks oli. Järjekult on tagajärg vale. Võtame sel juhtumisel juhtnööriks § 54 kuuenda lõike, ja kolmele nimekirjale ühesuguse õigusega osaks langenud koht tuleb anda seaduse järele sellele nimekirjale kes kõige rohkem hääli sai, s. o. esimesele nimekirjale. Lõpu tulemus on seega:

Esialgne kohtade arv	Lõpulik kohtade arv
I. 8 + 1 = 9	
II. 5 = 5	
III. 1 = 1	

Kokku 15 kohta.

Kui kohad nimekirjade järele väljaarvatud, tuleb kindlaks teha, kes kandidaatidest valitud. Kuidas kandidaadid kindlaks määrata, sellest järgmises artiklis.

Nimelistest häälest.

Eugen Maddis on.

Eelolevatel vallavolikogude valimistel avaneb vallavolikogude valijatel esimest korda võimalus enam-vähem kindlal viisil avaldada siin soovi selle kohta, keda nimelt tema tahab vallavolinikuks valituks näha. Seda võimaldab temale vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadus („Riigi Teataja“ nr. 97 — 1926 a., sead nr. 104) § 44. See paragrahv kõlab: „Valija võib valimisedeli ära anda muutmata kujul, sellega tähendades, et ta hääletab kandidaatide nimekirja poolt ja on seal loetletud kandidaatide järjekorraga nõus. Ta võib aga ka ühe kandidaadi nimekirjas alla kriipsutada, sellega tähendades, et ta annab oma hääle kandidaatide nimekirjale, selle piirides ega esimeses järjekorras tema poolt märgitud kandidaadile.“ Teatavasti, sarnane õigus oli Riigikogu, linna- ja maakonnanõukogude valijatel, kuid see puudus senini vallavoli-

kogude (vallanoükogude) valijatel. Olgugi, et sarnane õigus valijale täielist vabadusvalimistel ei anna, mis temale aga oleks kindlustatud liikuvate nimekirjade juures, on ta siiski üks küllaldiselt tähtis paremus, millega arvestada tuleb. See selgub alljärgnevast: § 58 järgi tunnustakse kandidaatide nimekirja piirides vallavolinikuks valituks kõigepealt kandidaadid, kes on saanud vähemalt niipalju nimelisi hääli, kui suur on ühenduse jagaja, iseseisva nimekirja juures — kui suur on valimise jagaja. Järjekult — sarnasel juhtumisel ei ole enam mõõduandev nimakirja järjekord, vaid nimeliste häälte arv. Et see arv peab võrdne olema ühenduse- või valimise- jagajale, on iseenesest mõistetav, sest jagaja määrab kohtade arvu, mis nimekirjade ühendusele või iseseisvale nimekirjale langeb. Edasi § 60 teise lõike järgi, kui ei ole üksikut kandidaadi tähendamata hääli üldse antud, loetakse kandidaadid vali-

tuks nende nimeliste häälte arvu suuruse järjekorras. Nimekirja järjekord jääb täiesti puutumatuks ainult juhtumistel, kui nimelisi häáli üldse ei ole antud; sel korral loetakse kandidaadid valituks nimekirja järjekorras (§ 60 esimene lõige). Nimekirja järjekord peab taganema teataval määral ka neil juhtumistel, kui nimekirjale on antud nii nimelisi, kui ka üksikut kandidaati tähendamata häáli. Selle kohta kõneleb § 59 järgmist: „Kandidaatide nimekirjale langevad kohad, mis eelmises (58) paragrahvis jagamata jäävad, jaotatakse järgmiselt: nimekirjale ilma üksikut kandidaati märkimata antud häälte arvust, arvatakse nimekirjas seismise järjekorras esimesele, teisele, kolmandale jne. kandidaadile temale antud nimeliste häälte juurde, kui tal neid ei ole, siis tema nimele nii-palju häáli, et ühenduse jagaja, iseseisva nimekirja juures — valimise jagaja, täis saab. Ei tee üksikut kandidaati tähendamata antud häälte arvu ülejääk ka nimekirjas järgneva kandidaadi nimeliste häältega koos ühenduse või vastavalt valimise jagajat välja, arvatakse ülejääk nimelisteks häälteks nimekirjas seismise järjekorras esimesele kandidaadile, keda veel ei ole valituks loetud, ja arvatakse valituks see kandidaat, kellel sellega on kõige rohkem nimelisi häáli, kus juures ühesuuruse häälte arvu juures annab eesõiguse nimekirja järjekord.“ See paragrahv vastab Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 16 — 1926 a., sead. nr. 17) § 97. ainult selle vahega, et vallavolikogude valimise seaduse § 59 on võetud valimise jagaja asemel ühenduse jagaja, linnavolikogude valimise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 84 — 1926 a., sead. nr. 89) § 51, ühtlasi sellega ka alevivolikogude valimise seaduses („Riigi Teataja“ nr. 92, sead. 100) ettenähtud korralt ja maavolikogude valimise seaduse (Riigi Teataja“ nr. 100 — 1926 a., sead. nr. 118) § 59. Järjekulult on maksma pandud selles suhtes ühtlane kord kõigil valimistel, kuid, arvesse võttes tähendatud paragrahvide mitte täitsa selget redaktsiooni, võib juhtuda, et neid paragrahve tegelikult väga mitmekesiselt käsitama hakatakse. Selle pärast ei oleks ülearune sünn kohal pike-maltppeatada.

Nagu juba üeldud, loetakse kandidaatide nimekirja piirides vallavolinikuks valitud kõige pealt need kandidaadid, kes on saanud vähemalt nii-palju nimelisi häáli, kui suur on ühenduse jagaja, iseseisva nime-

kirja juures — kui suur on valimise jagaja (§ 58), kus juures, kui ei ole üksikut kandidaati tähendamata häáli üldse antud, loetakse järgnevad kandidaadid valituks nende nimeliste häälte arvu suuruse järjekorras (§ 60 teine lõige). Sell juhtumisel valitute leidmine ei sünnita raskusi. Teatavaid raskusi sünnitavad selles suhtes tingimata juhtumised, kui nimekirja poolt antud nii nimelisi, kui ka üksikut kandidaati tähendamata häáli.

Kas siin on mõõduandev nimekirja järjekord või igale üksikule kandidaadile antud nimeliste häälte arv? On mõõduandev osalt mõlemad — nii nimekirja järjekord, kui ka nimeliste häälte arv. On mõõduandev nimeliste häälte arv nende kandidaatide kohta, kelle poolt antud nimeliste häälte arv vastab § 58 ettenähtud häälte arvu suurusele; edasi on mõõduandev nimekirja järjekord, kuid seni, kui § 59 ettenähtud korras saadud arv ühenduse või vastavalt valimise jagajat välja teeb; ei anna üksikut kandidaati tähendamata häälte arv koos nimekirja järjekorras seisva kandidaadi nimeliste häältega seda arvu (ühenduse või vastavalt valimise jagajat), tuleb seda kandidaati valituks lugeda ainult sel juhtumisel, kui temale nii viisil välja arvatud arv, mis küll ühenduse või vastavalt valijagajat välja ei tee, suurem on, kui mõnele temale järgnevale kandidaadile antud nimeliste häälte arv; vastasel korral loetakse valituks see inimene. Selgituseks võtan mõned andmed eelmisest artiklist. Nimekirja ühendusse on koondunud kolm nimekirja: A, B, C. Nimekirja ühendus on häáli saanud 687. Nimekirjad üksikult: A. — 417, B. — 202 ja C. — 48. Ühenduse jagaja on 48. Kohti on saanud nimekirja ühendus 13. Nimekirjad üksikult: A. — 8, B. — 4 ja C. — 1. Peale selle oli esitatud 4 iseseisvat nimekirja; häáli on saanud esimene nimekiri — 206; teine — 155; kolmas — 51, neljas 41. Valimise jagaja on 51,66. Kohti on saanud esimene nimekiri kolm; samuti teine; kolmas ja neljas ei ole kohti saanud. Üldse oli valida 19 voliniku.

Võtame esialgse nimekirjade ühendusse kuuluva nimekiri A. See nimekiri on saanud 417 häält, neist üksikut kandidaati tähendamata häáli 215 ning nimelisi häáli 202.

Nimelisi on saanud:

Kandidaadid	Nimelisi pooli	Kandidaadid	Nimelisi pooli
1	5	9	12
2	12	10	15
3	—	11	7
4	3	12	10
5	49	13	21
6	—	14	11
7	3	15	2
8	52		

Nimekiri A sai, nagu teada, 8 kohta. Valituks tuleb lugeda kandidaadid: 8, kellel 52 nimelist häält, s. t. rohkem kui ühenduse jagaja (48), 5, kellel 49 nimelist häält — samuti rohkem kui ühenduse jagaja, 1, kellel 5 nimelist häält + 43 häält üksikut kandidaati tähendamata häälte arvust, 2, kellel 12 nimelist häält + 36 üksikut kandidaati tähendamata häälte arvust, 3, kellel ei ole nimelisi häáli, kuid kelle nimele tuleb juurde arvata 48 häält üksikut kandidaati tähendamata häälte arvust, 4, kellel 3 nimelist häält + 45 üksikut kandidaati tähendamata häälte arvust, 6, kellel ei ole nimelisi häáli, kelle nimele tuleb juure arvata üksikut kandidaati tähendamata häälte ülejääk — 43 (215—[43+36+48+45]=43), ja 13, kellel 21 nimelist häält.

Tabeli näol koguneks kohtade jaotus järgmiselt:

Ühenduse nimekiri A.

Kand. järje nr.	Kandidaadi nimi	Nimeliste häälte arv	Juurde arvatud	Kokku. Ühenduse jagaja	Lima üksikut kandidaat märkimata seadlike koguarv	Nimelistele häältele juurde arvatud seadlike arv	Ülejääk	Märkused
8		52						valituks tunnistatud § 58 korras
5		49						
1		5	43	48	215	43	172	Kand. 6. nimelisteks häälteks arvatud. Sellega on temal 43 nimelist häält (allakriipsutusi omal ei ole).
2		12	36	48	172	36	136	
3		—	48	48	136	48	88	
4		3	45	48	88	45	43	
6		—	43					
13		21						

Oletame aga, et § 58 korras ei ole ükski kandidaat valituks loetud ja kohti tuleb ära jagada § 59 korras. Häáli on saanud: nimekiri A. 417, neist nimelisi 202 ja üksikut kandidaati tähendamata 215, nimekiri B. 222, neist nimelisi 92 ja üksikut kandidaati tähendamata 130, nimekiri C. 48, neist nimelisi 21 ja üksikut kandidaati tähendamata 27, esimene iseseisev nimekiri 206, neist nimelisi 113 ja üksikut kan-

didaati tähendamata 93, ning teine iseseisev nimekiri 155, neist nimelisi 70 ja üksikut kandidaati tähendamata 85. Nimekirjade piirides said kandidaadid nimelisi häáli:

Kand.	N I M E K I R J A D				
	A	B	C	Iseseisvad	
				1	2
1	5	—	—	3	1
2	12	10	1	3	2
3	—	—	—	—	3
4	33	—	—	5	2
5	—	17	1	12	—
6	—	18	1	2	15
7	3	5	18	2	3
8	20	—	—	8	5
9	15	—	—	12	4
10	34	3	—	27	5
11	25	6	—	1	23
12	10	3	—	1	1
13	21	3	—	28	2
14	18	19	—	5	3
15	6	8	—	4	1
	202	92	21	113	70

Selle järgi oleksid valituks kinnitatud järgmised kandidaadid:

Kand. järjekorra nr.	Kandidaadi nimi	Nimeliste häälte arv	Juurde arvatud	Kokku (valimise või ühenduse jagaja)	Lima üksikut kandidaat märkimata seadlike koguarv	Nimelistele häältele juurde arvatud seadlike arv	Ülejääk	Märkused
Ühenduse nimekiri A								
1		5	43	48	215	43	172	Kand. 6. häälte juurde, sellega temal 25 nimelist häält
2		12	36	48	172	36	136	
3		—	48	48	136	48	88	
4		33	15	48	88	15	73	
5		—	48	48	73	48	25	
10		34	—	—	—	—	—	
6		+25	—	25				
11		25						
Ühenduse nimekiri B								
1		—	48	48	130	48	82	Kand. 6. häälte juurde, sellega temal 44 nimelist häält
2		10	38	48	82	38	44	
3		+44	44					
14		19						
Ühenduse nimekiri C								
1		+48	—	48	27	27		
Iseseisev nimekiri Nr. 1								
1		3	48	51	93	48	45	Kand. 2. häälte juurde, sellega temal 46 nimelist häält
2		3+45	—	48				
13		28						

	Iseseisev nimekiri Nr. 2					Kand. 2. juurde, sellega temal 37 nimelist häält	
1	1	50	51	85	85		35
2	2	35	35	37			
11	3	23					

Sellega lõpetades arvan, et eelpool too-

dud näited on küllaldaseks tõenduseks selleks, et allakriipsutamisel on oma tähtsus meil maksva liikumata nimekirjade süsteemi juures, mispärast ka valijal seda õigust kõigiti ära kasutada tuleb.

Omavalitsustegelased.

Dr. Jaan Raamot †

5. jaanuaril õnnetuma kukkumise tagajärjel surnud ja 9. jaanuaril suurte auavaldustega Tallinnas viimsele puhkepaika saadetud Dr. Jaan Raamoti elutööd ja teened riigi ja seltskonna tegelasena on ajakirjanduses sedavõrd hinnatud, et selle meeldetuletamine tagantjärele kordamine oleks. Siin kohal on tarvidus ja kohus allakriipsutada kadunu Dr. J. Raamoti osa Eesti omavalitsuse loomise töös. Ja see töö on

seda võrd suur, et meil õigus on kadunud riigitegelast ka omavalitsuse tegelaseks lugeda.

Meie maaomavalitsuse olemasolule praegusel kujul pani aluse 30. märtsil 1917. a. Vene Ajutise Valitsuse poolt antud Eesti-maa kubermangu administratiivse valitsemise ja omavalitsuse ajutise korralduse seadus. ¹⁾ See meie maaomavalitsuste põhiseadus ei tulnud meile Ajutise Valitsuse armust ilma meie palveta, vaid seaduse eelnõu seati kokku meie oma seltskonna tegelaste poolt suure Vene revolutsiooni järele. Ülemaalisel seltskonnategelaste nõupidamisel 11—13 märtsini 1917. a. seati Tartus seaduse eelnõu põhimõtted üles, millisest nõupidamisest ka kadunu Dr. J. Raamot osavõttis, ja 18. märtsil sõitis saatkond, Dr. Raamotiga eesotsas, kes sel ajal Vene Riigikogu (duma) liige oli, Peterburi Vene Ajutiselt valitsuselt sellele seadusele kinnitamist nõutama. Kinnitus saadi 30. märtsil. ²⁾

Meie maaomavalitsusele oli selle seadusega alus pandud, ühtlasi ka alustalad omariiklusele.

Meie maaomavalitsuse ja tema põhiseaduse tähtsuse hindamise juures ei tule sellepärast Dr. J. Raamoti nime unustada. Need teened, mis kadunud selle seaduse saamise alal on olnud, jäädvustavad tema nime omavalitsuse ajalukku.

¹⁾ Vaata „Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta“ 1. vihk.

²⁾ Täieline kirjeldus selle seaduse eelnõu kokuseadmise ja kinnituse nõutamise üle ilmub teoses „Eesti maaomavalitsus“ I. osa. 1917—1918.

Teated Maakondade Liidu ja omaval. tegevusest.

Lisatoetusraha nõutamine algkoolide õpetajate palkadeks.

Läinud aasta algul, kui riigi 1926/27 a. eelarve erakorraliste kulude hulka omavalitsustele toetusena algkooli õpetajate palkadeks ainult 113 milj. marka ülesvõeti, oli õpetajatele palgamaksjatel omavalitsustel kindel teadmine, et see summa ei võimalda eelarve-aasta lõpuni palkade maksmist, mille peale Eesti Maakondade Liidu delegatsioon 18. veebr. 1926 a., Riigivabane ja Rahaministri tähelepanu juhtis. Vastavalt delegatsiooni andmetele lubas Rahaminister sel korral toetussummat eelarves tõsta, kuid mõnesugustel põhjustel jäi eelarvesse esialgne summa.

Et 113 miljoni ei võimalda õpetajate palkasi eelarve aasta lõpuni väljamaksta, arvesse võtmata arstiabi, asetäite tundide tasu ja õpetajate pensioni maksu, sai Haridusministeeriumile selgeks juba läinud aastal, mispärast viimane ettepaneku tegi riigi 1926/27 a. lisaelarvesse nr. 2 ülesvõtta lisatoetust täh. otstarbeks Mk. 13.534.700.—, missugust ettepanekut ka Liidu juhatus oma märgukirjas Rahaministrile 17. nov. 1926 a. Nr. 306 all toetas.

Ettepanud toetusraha riigi 1926/27 a. lisaelarves Nr. 2 puudub ja selle tagajärjed on loonud olukorra, kus algkoolide õpetajad käesoleval jaanuarikuul enam tervet kuu palka kätte ei saa, sest toetussummade krediit on otsas, nagu Haridusministeerium 17. jaan. s. a. ringkirjas Nr. 24086 maavalitsustele teatas. Veebruari ja märtsi kuudel jääks õpetajad praeguse korra juures üldse ilma maasummadeta, saades ainult palgast riigi osa, sest maavalitsustel puudub igasugune võimalus oma summadest õpetajate palka maksta, kuna õpetajate arstiabi, asetäite tundide ja pensioni maksudeks nii kui nii käesoleval aastal toetust ei antud ja need maavalitsuste summade arvel seni väljamaksetud on, kus see võimalik on olnud, teisel pool aga maksmata seisavad.

Ajal, kus ametnikud tõendavad, et korraliku palga saamise juures palk äraelamiseks väike on ja lisapalka nõuavad, oleks ligi poolest palgast ilma jäämine õpetajaskonnale sedavõrd suureks raskuseks, et selle olukorraga ja tekkinud nähtusega tõsiselt arvestada tuleb riiklisest seisukohast.

Kõike seda arvesse võttes saatis E. M. Liidu juhatus 19. jaan. Rahaministrile ja Haridus-

ministeeriumile vastavad märgukirjad abi nõude leidmiseks, et õpetajate palkade väljamaksmise võimaldamiseks eelarve-aasta lõpuni saaks kiires korras lisatoetusraha määratud.

E. Maakondade Liidu märgukiri.

Tapaloomade pealt riigi protsendi maksuseaduse muutmise seaduse väljasöötamise puhul saatis E. M. Liidu juhatus vastavatele ministeeriumitele järgmise märgukirja:

20. aprillil 1920 a. vastuvõetud seadus riigi protsendimaksu kohta tapaloomade pealt paneb oma § 1-ga selle maksu põllumajanduslikkude koduloomade tervishoiu ja loomataudide vastu võitlemise teenistusse. Kui nüüd tapaloomade pealt riigi % maksu võtmise seaduse muutmise seaduse eelnõu ettenäeb oma § 6-das tapaloomade pealt sissetulnud riigi % maksust pool tapamajade ehitamise kapitaaliks, siis ei ole see enam § 1 põhimõttega kooskõlas, sest tapamajad ei ole koduloomade tervishoiu asutused. Teiseks ei ole muutmise seaduse eelnõus väljendatud põhimõte ka selle protsendiraha hallika asukoha huvidega kooskõlas: tapaloomadest annab tapamajadele üle 99% maa ja tapetult linna müügile toodavaid loome (§ 3) tervelt 100%. Annab maa oma tapaloomadega tapamajadele sissetuleku ja riigi % maksavad maalt tapetult müügile toodavate loomade pealt nende omanikud arstliku järelevalve punktidele riigi %, siis on loogilise järelduse juures õige, kui see protsendimaks kasutakse tõesti uute tapaloomade produtseerimiseks vastava olukorra loomise kaasaaitamiseks, s. o. põllumajanduslikkude koduloomade tervishoiu ja loomataudide vastu võitlemiseks (§ 1), ning tõuparanduse eest hoolitsemiseks (praegune § 6), mispärast Eesti Maakondade Liit kõne alla oleva seaduse muutmist tapamajade ehitamise kapitaali loomiseks pooldada ei saa, sest siis läheks see raha, tapamajade ehitamise kapitaal, tervelt linnadele, kus tapamajad asuvad, ja palub seda Liidu seisukohta seaduse eelnõu arutamisel arvesse võtta.

Eesti omavalitsuste liitude vaheline komitee.

Eesti Linnade Liidu ja Maakondade Liidu vaheline komitee, mille kodukord liitude poolt juba 1925 a. vastuvõeti, peab oma esimese koosoleku 26. jaan. Maakondade

Liidu büroos mitme üldhuvilise küsimuse kohta seisukoha võtmiseks.

Eesti Maakondade Liidu juhatus

peab oma esimese selleaastase koosoleku 26. jaanuaril.

Tõstamaa uus vallamaja.

Pühapäeval 16. jaanuaril oli suure rahvahulga osavõttel Tõstamaal uue vallamaja avamine. Avamisest võtsid osa ka maa-valitsuse esimees J. Markson ja valitsuse liige J. Land.

Uus vallamaja asub end. Ermistu karja-

mõisa töolistemajas, mis põhjaliku ümberehituse teel nägusaks ja ruumikaks kogukonna majaks muudetud. Maja on kahekordne: alumisel korral asuvad saal, kantselei ja arhiivide ruumid ning sekretäri abilise korter, kuna teisel korral — sekretäri ja käskjala korterid, võõrastetuba ja vangikambrid asuvad. Kogu ümberehitus läks maksma ligi 1.700.000 marka. Maja ise osteti riigilt 80 000 marga eest. Vallametnikkude tarvis on vallamaja juures normaal riigirendikoht umbes 80 vkm. suuruses.

Bibliograafia.

„Pärnu Maavalitsuse Teataja“.

„Viljandi Maavalitsuse Teataja“ eeskujul hakkas 15. jaan. s. a. Pärnu Maavalitsuse väljaandel ilmuma „Pärnu Maavalitsuse Teataja“ Täh. ametlise ajakirja ilmumise vajadust ja otstarbet seletab ajakirja esimese numbri saatesõna järgmiselt:

„Pärnu Maavalitsuse Teataja“ väljaandmine on tingitud Maavalitsuse ametnikkude koosseisu vähendamisest ja tahtest lihtsustada kantselei tööd. Sellepärast, et võimalik oleks loobuda senisest ringkirjade väljaandmise süsteemist, mis nõudis rohket tööd ametnikkudelt, et soetada kokkuhoidu posti ja paberikuludes jne., otsustas Maavalitsus (14. XII. 1926. a. prot. nr. 95 p. IX.), alates 1927. a. avaldada kõik Maavalitsuse korraldused, ringkirjad, teadaanded, kuulutused ja Maavolikogu protokollid „Pärnu Maavalitsuse Teatajas.“

„Pärnu Maavalitsuse Teataja“ ilmub esialgu tarviduse järele (umbes paar korda kuus) ja saadetakse tasuta kõigile Pärnumaa valla ja alevivalitsustele, koolidele, jaoskonna arstidele, maavolikogu liigetele, av. rahvaraamatukogudele, teederevidentidele ning üldse kõigile astutustele, kellesse puutuvad Maavalitsuse korraldused, ringkirjad jne.

„Pärnu Maavalitsuse Teataja“ väljaandmisega tahab ja loodab Maavalitsus anda võimaluse kõigile maal olevatele asutustele ning asjast huvitatud isikutele jälgida Maavolikogu kui ka Maavalitsuse tegevust ja korraldust laiemas ning ülevaatlikumas ulatuses, kui seda seni võimalik teha oli.

„Die deutschen Landkreise“

on ilmunud „Deutscher Kommunal-Verlag“i kirjastusel. Rikkalikus Saksa keelses kommunaal kirjanduses osutub see raamat nimetamisvääriliseks uudisteoseks, kuna seni Saksa maakondade tegevuse üle üldine põhjanev ülevaade puudus.

Raamat, mis 2200 leheküljeline ning kahekõiteline, jätab kõigiti kapitaaltöö mulje ja peaks huvitama meiegi omavalitsustegelasi. Raamatu I köide käsitleb 12 peatükis maakondade korraldust ning üksikuid tegevusalasid, kuna teine köide on pühendatud maakondade liitudele, tuues laialise ülevaate nende saamisloost ning tegevusest rikkaliku statistilise materjaliga. See Dr. Constantini ja E. Steini poolt neile omase hoolega hästitoimetatud väljaanne maksab à 24 Saksamarka köide.

Küsimused ja vastused.

Küsimus, Nr. 4. Vallavolikogu volituste kestvuse kohta.

Riigikogu poolt 7. detsembril 1926. a. vastuvõetud valla volikogude valimise ja valla volikogude ning

vallavalitsuste korraldamise seadus (R. T. Nr. 97—1926. a.) hakkas maksma tema väljakuulutamisega „Riigi Teatajas“ ja kaotas ära endise vallavolikogude valimise seaduse (R. T. Nr. 26—1921. a.).

Endise seaduse järele kehtsid vallanõukogude volitused kuni 1. jaanuarini 1927. a., kuid uus seadus ei räägi sellest midagi, kas praeguste nõukogude volitused on pikendatud või mitte.

Palun lahkesti seletada, kas praeguste nõukogude volitused kestavad edasi kuni uue vallavolikogu kokku astumiseni ja missuguse seaduse alusel?

Vallasekretäär K.

Vastus:

Küsimuses nimetatud seaduse § 70 määras vallanõukogu oma võimkonna piirides määravaks ja järelvalvaks asutuseks. Normaalsel olukorras ei saa omavalitsuse ed ilma määrava asutusega tegutseda. Enne uue määrava asutuse, volikogu, valimiste seaduslõpetamist ei tohi senine võim oma kohustest loobuda, nii kui iga teinegi võim. Eitaval juhtumisel jääks vald ka § 75 põhjal ilma revisjoni komisjonita ja § 77 põhjal ilma vallavalitsusega, kui asja seaduse tähtpäevaga kindlasti siduda.

Maaomavalitsuste ja linnade valimiste senine kord ja nende esituskogude volituste kestvuse asjus antud Siseministeeriumi seletused kiinitavad, et praeguste vallavolikogude volitused kestavad seni, kuni uued valimised seaduse jõusse astunud ja seega uus võim kohal.

Küsimus Nr. 5. Alevivalitsuse volituste lõpetamise kohta.

Alevivalitsus ei seadnud uuesti valitud volikogule, tema esimeseks istanguks, päevakorda kokku, põhjendades seletusega, et teda valitud volikogu on omad volitused lõpetanud, järjekult, on ka alevivalitsuse volitused lõppenud, muidugi ka päevakorra kokkuseadmiseks.

Kas toimetati siin õieti?

Emsa.

Vastus:

Muidugi mitte. Alevivalitsuse volitused kestavad selle momendini, kuni ta ameti üleannud uuele alevivalitsusele. Kui järjekindel olla, siis pidi alevivalitsus uue volikogu valimiste seaduse jõusse astumise silmapilgust ukseid sulgema — tema mõlemisviisi järele. Seda ta ei teinud, vaid toimetab valitsemise asju edasi ja valitses alevivaranduste üle. Mis on siis sisuliselt tähtsam asi, kas volikogu päevakorra kokkuseadmine või alevivaranduse valitsemine? Alevivalitsus ei täitnud käesoleval juhtumisel oma kohuseid.

Küsimus Nr. 6. Alevisekretäri kutse nõudest:

Kas on maavalitsusel õigus volikogu poolt valitud alevi sekretäri, kel kutse puudub, kinnitamata jätta ja missugustel põhjustel?

Emsa.

Vastus:

Kutseomandamine on ainult vallasekretäridele ettenähtud, mispärast kutsepuudumine valimise vastu protesteerimiseks põhjust ei saa anda.

Küsimus Nr. 7. Perekonnaseisu ametniku isikliku abiellumise registreerimise kohast.

Perek. sead. § 3 järele tuleb perekonnaseisu muudatusi alalise elukoha või ajutise viibimiskoha järele registreerida. Kus kohas aga peab perekonnaseisu ametnik isiklist abiellumist registreerima? Ise tema seda ei saa teha. Kas peab ta selleks naabri vallasekretäri kohale paluma või naabrivaldase enese registreerida laskma? Kumbki viis ei ole perek. seadusega õigustatud.

Pereks. ametnik.

Vastus:

Vaata vastus Nr. 45 küsimuse peale „M“ Nr. 12 — 1926.

Küsimus Nr. 8. Vallasekretäri tööjõu tarvitamisest.

Mis tuleb teha juhtumisel, kui vallasekretäri ühel ajal mitut tööd nõutakse? Teatavasti peab vallasekretär täitma vallavalitsuse käse ja korraldusi ja sellega on kohustatud vallavalitsuse poolt määratud päevadel teatud asju ajama, näituseks üks ehk kaks kord nädalas s. o. vallavalitsuse päevadel tingimata kaniseleis olema ja peale selle veel nõukogu ja muudel päevadel. Sedasama peab tegema ta ka valla hoolekande kohtu, valla koolivealitsuse, ringkonna valitseja nõudmise peale. Popsiseaduse alal, ning üks kord nädalas perekonnaseisu registreerima.

Et need isikud ja seaduslikud nõudmised mitte omavahel üks-ülele ei allu ja igaüks neist võib omaette vallasekretäri tööd nõuda, siis palun teatada, mis tuleb teha sarnasel juhtumisel, kui eelpool tähendatud asutused, isikud ja seaduslikud korraldused ühel ja samal päeval vallasekretäri tööd nõuavad?

Missuguseid eelpool tähendatud korraldusi tuleks esimeses järjekorras täita ja kas saab sekretäri vastutusele võtta, kui mõnele nendest vastu hakkab ja pärast äranäitab, et sel ajal teisi nimetatud korraldusi täitis, sest võimata on ühel isikul ühekorraga mitmesse kohta minna?

Vallasekretär R. S.

Vastus:

Sarnased olukorrad, kus ühe aja peale mitu koosolekut ehk sekretäri kaastööd nõudvad toime- tused määratakse, tulevad ette ainult seal, kus sihilikult tahetakse vastolusi ja sekeldusi luua. Normaalsel oludes seda ette tulla ei saa, sest sekretär teab ette, mis päevade peale tal teatud ülesanded määratud on ja ütleb juba koosoleku kokkukutsujale oma osavõtu võimalused ära. Kui sekretär koosoleku määramise puhul vaikib, teades ette, et tal võimalus puudub koosolekust osa võtta, siis võib see ju sihiliku töötakistusena võetud saada ja sekeldusi päevakorrale kutsuda. Kutsutakse koosolek kokku ajal, mille kohta sekretär juba teatanud, et temal osavõtt võimatu, siis on see sihilik koosoleku määraja poolt ja sekretäri pole midagi vastutada. Üht ülesannet teise ees eesõigustatud kohale seada ei saa, sest kõik on seadusega kindlaks määratud ülesanded ja nende ritta seadmine aja mõttes peab sekretärist olenema. Nii suure mõjuvõimuga peab ta vähemalt arvestama.

Nende ridade kirjutajale tuleb meelde aeg, kus ta suutis viie selti ja ühisuse koosolekuid, mis kõik iseseisvad asutused olid, nii korraldada, et ühel päeval kuni 10 koosolekut võidi takistamata üksteise järele ärapidada, võimaldades osavõttu ühel inimesel kõigist koosolekuteist, seda kergem peaks olema vallasekretäri töö jaotust läbi viia, kus see õieti ainult kolmest asutusest ja temast enesest oleneb.

Küsimus Nr. 9. Hoolekandekohtu võimupiiri kohta pärandusvara jagamises.

Venemaal ärasurnud L. jäi Eestisse talu mõteline pool pärandusena maha. Rahukogu kinnitas 1925 aastal pärijad pärimise õigustes. Päranduse tombe üle oli seatud hooldaja. Pärijate kinnituse otsus on astunud jõusse, pärijad ise kõik täiealised. Üks pärijatest esines hoolekandekohtus nõudega muuseas, pärandusvara ärajagada ja igale

oma osa kätte anda. Kas käib see hoolekande-kohtu võimupiiri?

— kk —

Vastus:

Tsiviil kohtupidamise seaduse § 2024¹ järgi („Riigi Teataja“ nr. 43 — 1923 a., sead. nr. 58) antakse päranduse jagamise seadused sellele rahu-kohtunikule või rahukogule, kelle poolt või kelle piirkonnas toimetati pärandusaja (§§ 1956, 2011 ja 2011¹), kusjuures, kui päranduse hulka kuulub kinnisvara, antakse päranduse jagamise nõudmi- sed sellele rahu-kohtunikule või rahukogule, kelle piirkonnas asub nimetatud kinnisvara, või kui neid mitu on, siis üks nendest. Järjekult käesoleval juhtumisel tuleb päranduse jagamise nõudmisega pöörata sama rahukogu poole. Vaestelaste-kohtu (Hoolekande-kohtud on ära kaotatud — v. „Riigi Teataja“ nr. 30. — 1926 a. sead. nr. 33) kompetentsi päranduse jagamise asjad ei kuulu (v. „Riigi Teataja“ nr. 55/56 — 1920 a. nr. 140).

Kätt mitte anda!

Tervishoiu Peavalitsus kirjutab kõigile ministeeriumitele, riigikontrollile, riigikant- seleile, Maakondade ja Linnade Liidu juha- tustele:

Käe andmine on viisakas ja kõigiti südamlük komme, kuid ta ei ole igakord mitte hädaohutu. Käte kaudu võivad edasi- anduda mitmesugused haigused. Peaaegu kõik seesmisel, samuti välispidised külge- hakkavad haigused on edasiandavad kõi- kide teiste võimalikkude edasiandmisteede kõrval ka käte kaudu.

Arvestades sellega loeb Tervishoiu Pea- valitsus väga soovitavaks ning tarvilikuks eriti ametiasutustes, kus ametnikkudel võõraste vastuvõtul mitukümmend korda päevas teretamiseks kätt anda tuleh, ilma et nii tisti võimalust oleks käte puhasta- miseks, maksa panna korda, mille juures käeandmine ära jääks.

Lootes, et nii riigi kui omavaliksuste ametkohad ja nendele alluvad asutused Tervishoiu Peavalitsuse ettepanekule vastu tulevad, ning jättes korralduse elluviimise iga ametkonna enese hooleks avaldab Tervishoiu Peavalitsus arvamist, et see kõige otstarbekohasemalt sündida võiks ametkohtades vastavate sildikeste, mis pealkirja kannaks „Palutakse kätt mitte anda“, väljapanekuga.

Kaotatud dokumendid:

Priidik Neuberg'i hobusepass nr. 32, väljaantud Kohila vallavalitsusest 9. dets. 1920 a.

Küsimus Nr. 10. Vallasekretäridele palgamääramisest.

Riigikogu poolt 7. detsembril 1926 a. vastuvõetud vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuse korraldamise seaduse § 86 järele saavad vallavanem ja tema abid kindla palga, mis enne valimist määratakse. Vallasekretäri palga määramisest pole aga nois seadusis kusagil juttu. — Selles asjus on kohtadel mitmed arvamised.

Palun lahkesti seletada, kas vallasekretäri palk määratakse iga aasta peale eelarve kinnitamisega või samuti kui vallavalitsuse liikmetel enne vali- mist ja kas volikogu võib siis seda igal ajal, kui arvab, vähendada?

Vallasekretär K.

Vastus:

Vallasekretäride palk määratakse niisama kui teiste palgatavate vallaametnikkude palk eelarve korras kindlaks, mida muidugi eelarve aasta jook- sul lisa eelarvega tõsta võib. Palga vähendamisi eelarve aasta jooksul olla ei saa.

Teadaanded.

Teadaanne ametiasutustele. —

Türi alevivalitsus teatab, et alevi linnaks nime- tamise puhul kõik asjaajamine isikutunnistuste ja hobusepasside väljaandmise ning tagavaraväelaste arvelpidamise alal Türi jaoskonna politsei abiko- missarile üle on antud.

Asjata kirjavahetuse ära hoidmiseks palub linna- valitsus kõiki ametasutusi, kellel eelnimetud funk- tsioonidega tegemist, otsekohe Türi jaosk. pol. abikomissari poole pöörata. —

Türi linnavalitsus.

Otsitakse.

Türi linnavalitsus palub kõiki härrasid vallasekretäre ja teisi ametnikke, kellel teada allnimetatud isikute elukohad, sellest linnavalitsusele teatada:

1. Antipov Anastasia Karli tr.
2. Sil- dever Martin.
3. Kruuse Aleksander Karli pg.
4. Valter Georg Mardi pg.
5. Loesner Nikolai-Elmar-Frits Nik.-Karli pg.
6. Voorel Albert Jaani pg.
7. Urvan Aleksander Jaani pg.
8. Ernits Amanda Karli tr.
9. Allas Ottomar-Hein. Joh. pg.
10. Truvert Jaan Kusta pg.
11. Heindriks- Leinasaar Marta Otto tr.
12. Lesmann Gustav Mihkli pg.
13. Abel Marie Ado tr.

Linnavalitsus.

Vabad kohad:

Viljandi maavalitsus vajab Tarvastu ja Paistu jaosk. loomaarste ning Tarvastu ja Suure-Kõpu jaosk. ämmaemandaid. Pakku- mised esitada 15. veebruariks.